

ER VELFERDEN FOR SLAKTEGRISEN GOD NOK?

Mattilsynets tilsynsprosjekt på slaktegris i Rogaland.

Statens tilsyn for planter, fisk, dyr og næringsmidler

MAI 2017- APRIL 2018 SLUTTRAPPORT

«Grisen har siden den ble temmet i steinalderen vært en viktig faktor til matauke.
Den har hatt så stor betydning at den til og med har fått sin egen dag. Ifølge primstaven er

17. januar grisens dag.

I gamle dager betydde dette at den som hadde en gris kunne være lykkelig,
for han ville sannelig overleve vinteren»

(Opplysningskontoret for kjøtt)

Sammendrag

Mattilsynet i Region Sør og Vest opplevde høsten 2016 en sterk økning i antall interne meldinger fra ansatte i kjøttkontrollene ved slakteriene i Rogaland. De gjorde funn på dyra som kunne tyde på dårlige oppstallingsforhold i besetningene grisene kom fra.

På bakgrunn av dette gjennomførte Mattilsynet en rekke uvarslede tilsyn med slaktegris, og gjorde nedslående funn.

Varslet ingen tilsyn

Mattilsynet besluttet på bakgrunn av disse funnene å gjennomføre et tilsynsprosjekt med målet om å gjennomføre uvarslede tilsyn i alle besetninger med slaktegris i Rogaland. Denne rapporten beskriver hva vi fant på disse tilsynene.

Tydlig kommunikasjon om prosjektet i forkant og underveis

Regiondirektør gav i en artikkel i Bondevennen en beskrivelse av prosjektet før oppstart. Mattilsynet informerte per sms til hver enkelt bonde som driver med slaktegris i Rogaland, med informasjon om prosjektet. Mattilsynet har deltatt i mange dialogmøter med næringen i prosjektperioden.

Vi så på det viktigste

Mattilsynet førte tilsyn med kravene i regelverket som har størst betydning for slaktegrisens velferd. Viktige forebyggende tiltak som tilstrekkelig og egnet rotemateriale og god oppfølging av syke og skadde dyr var sentrale kontrollpunkt.

Dette er de viktigste funnene

- Vi førte tilsyn med 228 av totalt 581 besetninger med slaktegris. Årsaken til at vi ikke rakk over alle, er i hovedsak mange og alvorlige funn med mye oppfølging.
- Vi fant ett eller flere avvik i 166 av disse besetningene.
- De fleste avvikene gjaldt syke og skadde dyr eller mangel på rotemateriale:
 - 97 besetninger fikk hastevedtak for dårlig oppfølging av syke og skadde dyr
 - I 72 besetninger ga vi enten varsel om vedtak eller gjorde endelige vedtak om manglende rotemateriale.
- Antall besetninger uten avvik var 53.

Funnene betyr at slaktegrisen i Rogaland ikke har god nok dyrevelferd.

Noen forhold har bedret seg underveis i prosjektet

Når vi sammenligner resultatene for 2018 med 2017, ser vi en positiv utvikling når det gjelder å ivareta syke og skadde dyr. Antall besetninger som får hastevedtak for håndtering av syke og skadde dyr har sunket fra 50 % til 29 %. Fremdeles er det for mange avvik.

Slik kan dyrevelferden for slaktegris bli bedre

- Rutinene for forebygging og håndtering av sjuke og skada dyr må bli bedre.
- Alle slaktegriser må sikres tilgang til tilstrekkelige mengder rotemateriale.

Innhold

Sammendrag

Kapittel 1 Hvorfor startet vi prosjektet for slaktegrisen?

Kapittel 2 Hva ville vi oppnå med prosjektet?

Kapittel 3 Hvorfor er god velferd for slaktegrisen så viktig?

Kapittel 4 Hva sjekket vi på tilsyn?

Kapittel 5 Hva fant vi?

- Hvordan vurderer vi det vi fant?

Kapittel 6 Kommunikasjon i prosjektet.

Kapittel 7 Organisering og gjennomføring av prosjektet

Kapittel 8 Hva skjer videre?

Vedlegg: Dette sjekket vi på tilsyn.

Kapittel 1 Hvorfor startet vi prosjektet for slaktegrisen?

Mattilsynet gjennomfører jevnlig tilsyn i svinehold i Rogaland. Høsten 2016 opplevde vi en sterk økning i antall meldinger fra egne ansatte i kjøttkontrollene ved slakteriene. De gjorde funn på dyra som kunne tyde på dårlige oppstallingsforhold i besetningene grisene kom fra.

For å forsikre oss om at vi fikk et riktig bilde av status i besetningene, gjennomførte vi kun uanmeldte tilsyn med slaktegris vinteren 2016/våren 2017. Slik kunne vi unngå alle mistanker om at dyreholder endret forholdene før vi kom. Tidligere har de fleste tilsynene vært varslet.

Tilsynene avdekket alvorlige avvik i mange dyrehold. Vi fant blant annet for mange dyr på for liten plass, syke og skadde dyr som ikke ble tatt hånd om og uforsvarlige avlivingsmetoder.

Det vi så på tilsynene gjorde at vi stilte oss spørsmålet:

Er velferden for slaktegris i Rogaland god nok?

Vi besluttet å starte et eget prosjekt for tilsyn med slaktegris i Rogaland.

Kapittel 2 Hva ville vi oppnå med prosjektet?

Vi satte oss to overordnede mål for prosjektet:

1. Vi vil finne ut om de avvikene vi hadde avdekket var representative for næringen i Rogaland.
2. Vi vil bedre dyrevelferden for slaktegrisen der den ikke er god nok.

I tillegg ville vi fremme god dyrevelferd og respekt for grisen/individet ved å veilede om regelverket.

Kapittel 3 Hvorfor er god velferd for slaktegrisen så viktig?

Lov om dyrevelferd slår fast at *«dyr har en egenverdi uavhengig av den nytteverdien de måtte ha for mennesker. Dyr skal behandles godt og beskyttes mot fare for unødige påkjenninger og belastninger»*.

Formålet til dyrevelferdsloven er å fremme god dyrevelferd og respekt for dyr.

Hvert enkelt dyr er viktig

Dyrevelferdsloven gjelder hvert enkelt individ. Dette er også Mattilsynet opptatt av ute på tilsyn. Det betyr at vi reagerer dersom enkelt dyr ikke får forsvarlig behandling. Uavhengig av om resten av grisene i besetningen har gode forhold. En tilsynssak er selvsagt mer alvorlig dersom mange enkeltindivid har dårlig dyrevelferd.

Dyrehelse og dyrevelferd påvirker hverandre

Dårlig dyrevelferd gjør grisen mer mottakelig for sykdom og skade. God dyrehelse bidrar samtidig til god dyrevelferd ved å redusere frekvensen av sykdom. Både forebyggende

helsearbeid og behandling av sykdom og skader er derfor en viktig del av dyrevelferdsarbeidet i et dyrehold.

God dyrehelse er en forutsetning, men ikke en garanti for god dyrevelferd. Effektiv produksjon og god økonomi betyr heller ikke nødvendigvis at dyrevelferden i en besetning er god.

Halebiting er en av de største utfordringene i slaktegrisproduksjonen

Det er et tydelig tegn på at grisen ikke trives og en viktig indikator for dyrevelferden i en besetning. De aller fleste kan oppleve tilfeller av halebiting. Det viktige er at man innfører tiltak for å stoppe det og gi god oppfølging og behandling av det enkelte dyret.

I dette slaktegrisprosjektet valgte vi å se på de faktorene som har størst betydning for grisens daglige velferd, forebyggende tiltak og oppfølging av syke og skadde dyr. Dette inkluderer forekomst av halebiting og risikofaktorer for at halebiting kan oppstå.

Det er mulig å forebygge halebiting. Hvis bonden fører godt tilsyn med dyra sine og tar seg tid til å se på grisens signaler, kan man forhindre og eventuelt stanse tilløp til halebiting.

Gris med alvorlige halesår trenger behandling med antibiotika dersom de ikke avlives. Ved å forebygge halesår, reduseres også bruken av antibiotika.

Lav bruk av antibiotika, både på dyr og mennesker er viktig for å unngå økt antibiokaresistens. Dette er også viktig for folkehelsen.

Halebiting gir smerter for grisen

Forskning viser at grisen kan ha smerter i minst fire måneder etter at såret har grodd. Smertene er større jo lenger inn på halen grisen er blitt bitt. En slaktegris blir normalt ca fem måneder gammel.

Halebiting kan føre til spredning av bakterier til andre kroppsdeler, noe som gjør at grisen kan få følgesykdommer. På slakteriet finner vi ofte at griser som har blitt halebitt har byller på forskjellige steder i kroppen eller betennelse i flere ledd. Slike er uegnet som menneskemat og griser blir kassert. Dette betyr igjen økonomiske tap for bonden.

Kapittel 4 Hva sjekket vi på tilsyn?

Mattilsynet forventer at dyreholder skal være kjent med og følge det regelverket vi har for hold av gris.

I prosjektet førte vi tilsyn etter dette regelverket:

- Forskrift om hold av svin
- Forskrift om velferd for produksjonsdyr
- Dyrevelferdsloven

Kravene i forskrift om velferd for svin er å anse som minimumskrav som skal sikre et akseptabelt nivå på dyrevelferden. Hvis det for eksempel oppstår problemer med halebiting i

en besetning må dyreholder innføre nødvendige tiltak, uavhengig om grisen allerede har den plassen og det rotematerialet regelverket krever.

Før vi startet tilsynene valgte vi ut bestemte områder i regelverket som vi ville føre tilsyn med og som vi vurderte som viktigst for dyrevelferden:

- Liggeplass
- Sykebinger
- Lysforhold
- Tilsyn med dyr
- Behandling av syke og skadde dyr
- Dokumentasjon
- Forebyggende helsearbeid
- Renhold
- Rotemateriale
- Fôr og vann
- Bedøving / avliving

Les mer om de enkelte punktene i «Vedlegg: Dette sjekket vi på tilsyn», bakerst i rapporten.

Kapittel 5 Hva fant vi?

For å klare å nå målene i prosjektet, ønsket vi å gjennomføre uanmeldte tilsyn i alle besetninger med slaktegris i Rogaland.

Funnene våre viser at for mange griser ikke har det slik de burde ha hatt det. Mange dyreholdere følger ikke regelverket.

Vi førte tilsyn med 228 av totalt 581 besetninger med slaktegris.

- Vi fant ett eller flere avvik i 166 av disse besetningene. Det utgjør 73% av dyreholdene.
- De fleste avvikene gjaldt syke og skadde dyr eller mangel på rotemateriale:
 - 97 besetninger fikk hastevedtak for dårlig oppfølging av syke og skadde dyr
 - I 72 besetninger ga vi enten varsel om vedtak eller gjorde endelige vedtak om manglende rotemateriale.
- Antall besetninger uten avvik var 53.

Det ble som følge av dette fattet hastevedtak eller vedtak etter varsel i 136 besetninger. I 30 besetninger ble det varslede pålegget gjennomført før pålegget ble endelig vedtatt.

I 2017 ble det funnet avvik i 119 av 142 besetninger (83,8%). I 2018 ble det funnet avvik i 48 av 90 besetninger (53,3%).

Tall samlet for hele prosjektperioden, 2017 og 2018

Sjekkpunkt	Hastevedtak	Varsel om vedtak	Varsel om vedtak + vedtak om pålegg	Påpeking av plikt	Særskilte observasjoner
Liggeplass	9	17	15	2	
Sykebinger	13	13	15		
Lysforhold	1 *	16	17	6	2
Tilsyn med dyr	6	1	3	1	
Syke og skadde dyr	100	9	2	5 **	
Dokumentasjon		30	20	12	2
Forebyggende helsearbeid	2	6	11	2	
Renhold	4	14	18	1	
Rotemateriale	9	45	49	5	
Fôr	2	2	6		
Vann	5	18	12	2	2
Bedøving ved avlivning	1				
Avblødning	3	3	4	1	

*Det ble ved en feil fattet hastevedtak om lysforhold i en besetning. Det skulle her vært varslet og fattet vedtak.

**Det ble ved 5 anledninger påpekt plikt der det skulle vært varslet og fattet vedtak.

Der vi har funnet alvorlige avvik, har det vært nødvendig å gjennomføre opptil flere oppfølgingstilsyn.

I løpet av tilsynsperioden har 6 produsenter fått overtredelsesgebyr, 4 har fått aktivitetsforbud, 3 har fått avviklingsvedtak og 1 produsent er politianmeldt.

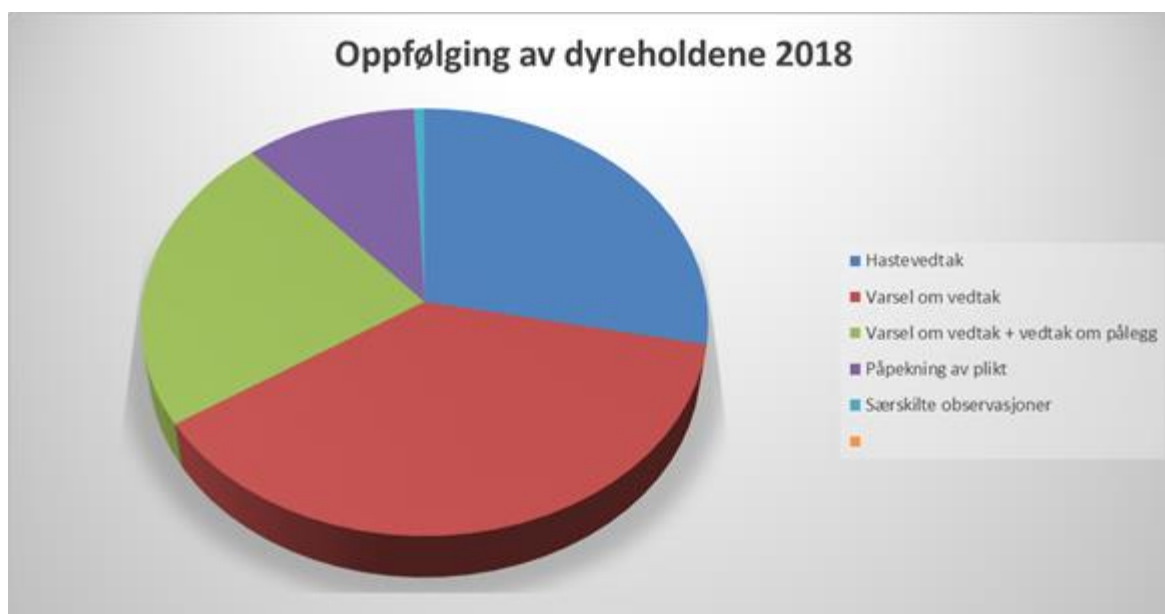
2017 TALL

Sjekkpunkt	Hastevedtak	Varsel om vedtak	Varsel om vedtak + vedtak om pålegg	Påpeking av plikt	Særskilte observasjoner
Liggeplass	5	12	12	1	
Sykebinger	11	6	13		
Lysforhold		13	14	5	2
Tilsyn med dyr	6	1	3	1	
Syke og skadde dyr	73	6	2	1	
Dokumentasjon		21	18	8	1
Forebyggende helsearbeid	2	3	8	1	
Renhold	2	10	14	1	
Rotemateriale	6	28	40	2	
Fôr	2	2	5		
Vann	3	14	6	1	2
Bedøving ved avlivning	1				
Avblødning	2	2	3		
Til sammen	113	118	138	21	5

2018 TALL

Sjekkpunkt	Hastevedtak	Varsel om vedtak	Varsel om vedtak + vedtak om pålegg	Påpeking av plikt	Særskilte observasjoner
Liggeplass	4	5	3	1	
Sykebinger	2	7	2		
Lysforhold	1	3	3	1	
Tilsyn med dyr					
Syke og skadde dyr	27	3		4	
Dokumentasjon		9	2	4	1
Forebyggende helsearbeid		3	3	1	
Renhold	2	4	4		
Rotemateriale	3	17	9	3	
Fôr			1		
Vann	2	4	6	1	
Bedøving ved avlivning					
Avblødning	1	1	1	1	
Til sammen	42	56	34	16	1

I tabellene under viser vi utviklingen på de to sjekkpunktene vi mener er de mest vesentlige.

Tilsyn i 2017. 142 forskjellige besetninger inspisert (noen flere ganger). Tabellen viser antall besetninger som har fått vedtak/varsel om vedtak.

Sjekkpunkt	Hastevedtak	Varsel om vedtak	Varsel om vedtak + vedtak om pålegg
Syke og skadde dyr	71 (50%)	5 (3,5%)	2 (1,4%)
Rotemateriale	4 (2,8%)	13 (9,1%)	26 (18,3%)

Tilsyn i 2018. 90 forskjellige besetninger inspisert (noen flere ganger). Tabellen viser antall besetninger som har fått vedtak/varsel om vedtak.

Sjekkpunkt	Hastevedtak	Varsel om vedtak	Varsel om vedtak + vedtak om pålegg
Syke og skadde dyr	26 (28,8%)	3 (3,3%)	0
Rotemateriale	3 (3,3%)	17 (18,9%)	9 (10%)

4 besetninger ble inspisert i både 2017 og 2018.

Totalt i prosjektperioden ble dermed 228 forskjellige besetninger inspisert.

Når vi sammenligner resultatene for 2018 med 2017, ser vi en positiv utvikling når det gjelder å ivareta syke og skadde dyr. Antall besetninger som får hastevedtak for håndtering av syke og skadde dyr har sunket fra 50 % til 29 %. Fremdeles er det for mange avvik.

Kap 5.1 Hvordan vurderer vi det vi fant?

Funnene betyr at slaktegrisen i Rogaland ikke har god nok dyrevelferd.

Tidligere har vi stort sett gjennomført varslede tilsyn i slaktegrisbesetninger. Vi har i dette prosjektet ikke varslet noen av tilsynene. En del av avvikene vi fant i dette prosjektet ser vi i mindre grad når vi forhåndsvarsler.

Vi mener at vi ved uvarslede tilsyn har avdekket flere brudd på dyrevelferden enn vi ville ha gjort ved varslede tilsyn og at resultatene i prosjektet derfor gir et riktigere inntrykk av hvordan grisen har det i hverdagen. Avvikene vi finner oftest er fort gjort å utbedre før vi kommer på et varslet tilsyn. Dette *kan* være årsaken til at vi finner mange slike avvik i dette prosjektet.

Vi ser en positiv utvikling i prosjektperioden når det gjelder å ivareta syke og skadde dyr, men det er viktig at næringen følger opp fortsatt forbedring.

Vi har ikke gjennomført tilsyn hos alle

Det er totalt 581 dyrehold som har slaktegris i Rogaland, 502 sør i fylket (avd Sør-Rogaland, Sirdal og Flekkefjord) og 79 på Haugalandet (avd Haugalandet og Sunnhordland).

I løpet av tilsynsperioden har vi gjennomført tilsyn i 228 av disse. Dette er 39% av totalantallet.

Det er flere årsaker til at vi ikke har fått gjennomført tilsyn i alle besetningene, som vi hadde planlagt:

1. Mange av sakene har krevd langt mer ressurser enn forutsett (store, alvorlige og krevende saker).
2. I flere dyrehold har det vært nødvendig å gjennomføre flere oppfølgingstilsyn.
3. Fortløpende prioritering av andre alvorlige dyrevelferdssaker som ble avdekket i tillegg til prosjektet.
4. Vi har brukt mer tid enn forventet på kommunikasjon og veiledning med næringen.
5. Vakante stillinger på dyrevelferdsområdet.

Vi hadde også et ønske om å føre tilsyn i slaktegrisbesetningene rett før slakting, for å få et best mulig bilde av hvordan dyra hadde det i den fasen der det er størst risiko for skader. Dette fikk vi ikke til i så stor grad som vi ønsket.

Vi har likevel fått en fyldig/god status på hvordan slaktegrisen har det i Rogaland.

Kapittel 6 Kommunikasjon før og underveis i prosjektet

Mattilsynet i Rogaland kommuniserte tydelig til næringen hva vi hadde funnet på uanmeldte tilsyn med slaktegris, og at dette var bakgrunnen for slaktegrisprosjektet.

Før prosjektet skrev regiondirektør en artikkel i Bondevennen der han beskrev målet med slaktegrisprosjektet, hva vi kom til å konsentrere oss om på tilsyn og at ingen av tilsynene skulle avtales/varsles på forhånd.

Kommunikasjon med hver enkelt bonde

Mattilsynet sendte informasjon per sms til hver enkelt bonde som driver med slaktegris i Rogaland, med lenke til informasjon på Mattilsynets nettsider.

Vi vet at mange svinebønder opplever et uvarslet tilsyn som ubehagelig, de føler seg utrygge på hvorfor akkurat de er blitt gjenstand for tilsyn. Derfor la vi stor vekt på å kommunisere at *alle* med slaktegris skulle få tilsyn.

Mattilsynets inspektører har tatt bilder i forbindelse med tilsynsbesøket. Vi har på tilsyn informert om at vi tar bilder både for å dokumentere avvik og for å dokumentere helhetsinntrykket. Dette er viktig for å dokumentere både gode og eventuelt dårlige sider i et dyrehold.

Egen undervisning for Norsvin

Mattilsynet har også undervist på Norsvinskolen.

Mange dialogmøter undervis

Mattilsynet hadde tidlig i prosjektet dialogmøter med Norsvin Rogaland, Norsvin sentralt, praktiserende veterinærer og svinerådgiverne (Prima, Fatland og Nortura).

I møter med disse har vi informert om krav i regelverket og Mattilsynets vurdering av hva som er tilstrekkelig. Vi har også informert om gjennomføring av tilsyn og forvaltningsmessig oppfølging.

Vi har hatt konstruktive dialogmøter med lokale bondelag og Rogaland Bondelag underveis i prosjektperioden.

Stor oppmerksomhet i pressen

Prosjektet har fått stor oppmerksomhet i både fagpresse og dagspresse gjennom store deler av prosjektperioden.

KAPITTEL 7 Organisering og gjennomføring av prosjektet

To avdelinger var med

Til sammen har 17 inspektører fra to avdelinger i region Sør og Vest har deltatt i prosjektet, i tillegg til representanter fra dyrevernemdene. Ansatte fra avdeling Sør-Rogaland, Sirdal og Flekkefjord og ansatte fra avdeling Haugalandet og Sunnhordland har ført tilsyn med slaktegris i henholdsvis sør-fylket og nord-fylket.

Avdeling Sør-Rogaland, Sirdal og Flekkefjord har koordinert prosjektet.

Intern kalibrering før prosjektet

Vi gjennomførte en kalibreringssamling i forkant av prosjektet, hvor alle inspektører som skulle gjennomføre tilsyn i prosjektet var med. På samlingen gikk vi gjennom hvert enkelt punkt vi skulle se på under tilsynet, hvordan de enkelte punktene skulle vurderes, hvilken hjemmel i regelverket vi skulle bruke og hvordan vi skulle følge opp de enkelte regelbruddene.

Vi laget en mal for tilsynet med veiledningsmateriell som skulle bidra til at våre inspektører fikk en mer enhetlig tilsynspraksis og at vi brukte virkemidlene på en god måte.

Utvalget: Hvem ble plukket ut for tilsyn?

Vi ønsket å føre tilsyn med alle besetninger med slaktegris i Rogaland. Vi prioriterte å begynne med

- alle besetninger som hadde bare slaktegris.
- de dyreholdene hvor vi mottok interne meldinger fra våre ansatte på slakteriene eller eksterne bekymringsmeldinger fra publikum. Til sammen ca 20% av utvalget.

Interne meldinger fra Mattilsynets folk på slakteriene

Mattilsynet inspiserer alle dyr på slakteriene. Mattilsynet kontrollerer levende dyr på fjøset på slakteriene og dyrene på slaktelinja. Vi undersøker dyr med tanke på dyrevelferd, dyrehelse og folkehelse.

Ting vi registrerer som unormalt ved en gris før slakting kan være ulik størrelse på dyr som er like gamle, synlige sår, korte haler, lange klauver, lungebetennelse og leddbetennelse. Dette kan være tegn på at dyrene ikke har hatt det optimalt på gården. Vi registrerer og sammenstiller digitalt. Dersom vi finner store avvik sender våre ansatte på slakteriene en intern melding til inspektørene som gjennomfører tilsyn ute i besetningene grisene kommer fra.

Unmeldte tilsyn

Ingen tilsyn ble varslet på forhånd.

Alltid to på tilsyn

Vi har alltid vært minst to personer på tilsynet, det vil si enten to inspektører fra Mattilsynet eller én inspektør fra Mattilsynet og én fra dyrevernemnda.

Dyrevernemnda består av folk med gode praktiske kunnskaper om dyr, flere er eller har vært bønder selv. Dyrevernemnda skal representere lekmannsskjønnet.

Tok bilder og/eller film på alle tilsyn

Vi besluttet i forkant av prosjektet at inspektørene skulle ta bilder i forbindelse med tilsynsbesøkene. Dette er viktig for å kunne dokumentere de faktiske forholdene som blir observert.

Vi har tatt bilder som har dokumentert helhetsinntrykket, avvik fra krav i regelverket, gode forhold og ekstra fine løsninger. Vi arkiverer bildene på saken. Ved innsynshenvendelser har vi gitt ut disse bildene sammen med tilsynsrapportene, etter å ha vurdert i hvert enkelt tilfelle om saken inneholder detaljer vi ikke bør gi innsyn i.

Tilsynsrapport etter hvert tilsyn

Etter hvert tilsyn skrev vi en tilsynsrapport som ble sendt til dyreholder. Eventuelle regelbrudd ble fulgt opp med virkemiddelbruk i tråd med Mattilsynets retningslinjer og veiledningsmateriell.

God måte å jobbe på

Dette lokale tilsynsprosjektet har vært en god og effektiv måte å jobbe på. Inspektører fra to avdelinger har målrettet inspisert mange dyrehold med slaktegris.

Fordi dette har vært et lokalt prosjekt har inspektørene fått et eierskap til det. Dette har ført til økt motivasjon og stor arbeidsinnsats.

Bruk av virkemidler

Der vi avdekket regelbrudd, brukte vi virkemidler for å sikre at forholdene skulle bli bedre for grisen.

Mattilsynet kan bruke disse virkemidlene:

- Påpeke plikt til å følge regelverket
- Gi pålegg og forbud som sikrer at regelverket følges
- Ilegge tvangsmulkt for å tvinge dyreholder til å gjennomføre pålegg eller forbud
- Ta dyr i midlertidig forvaring
- Ilegge overtredelsesgebyr

- Avvikle dyrehold
- Ilegge forbud mot aktiviteter etter dyrevelferdsloven, f.eks. forbud mot å eie, stelle eller å ha ansvar for dyr
- Melde dyreholder til politiet

Vi har brukt alle typer virkemidler i dette prosjektet.

Endring i samarbeidsklima

Underveis har vi opplevd en stor endring i samarbeidsklima, særlig blant rådgivere og svinenæringens organisasjoner. Mattilsynet fikk i starten klare tilbakemeldinger på at slike avvik som ble presentert i regiondirektørens artikkel i Bondevennen nærmest ikke fantes i svineholdet i Rogaland. Nå har alle akseptert at det er behov for at en samlet svinenæring tar et tak for å bedre dyrevelferden til slaktegrisen.

Flere av inspektørene i Mattilsynet har opplevd prosjektet som tidvis tungt å jobbe med. Både på grunn av de dårlige dyreholdene de har avdekket, men også på grunn av kritikk og til dels harde karakteristikker som er rettet mot Mattilsynet og våre inspektører i pressen.

Kapittel 9 Hva skjer videre?

Initiativ fra andre aktører

Næringen har tatt tak i dyrevelferd for slaktegris, og vi forventer å se forbedringer framover. Mattilsynet ønsker et fortsatt godt samarbeid med bonden og næringen.

Svinenæringen har lagt fram et nasjonalt dyrevelferdsprogram som landbruksministeren har tatt vel imot.

Fylkesmannen i Rogaland har etablert et arbeidsutvalg med representanter fra næring og varemottakere, som skal arbeide for bedre dyrevelferd i husdyrbruket i Rogaland.

Mattilsynets oppfølging

Prosjektet har vist at dyrevelferden for slaktegris må bedres i Rogaland. Mattilsynet vil i tiden framover:

- Følge opp de slaktegrisbesetningene vi ikke rakk å føre tilsyn med i prosjektperioden
- Bruke erfaringene fra prosjektet til å forbedre regionens tilsynsarbeid
- Bruke resultatene fra prosjektet i vurdering av våre tilsynsfaglige prioriteringer
- Kartlegge og følge opp forhold som angår kommunikasjon på tilsyn
- Dele erfaringene fra dette prosjektet med Mattilsynet for øvrig

Vi har store forventninger til de regionale og nasjonale initiativene som er beskrevet ovenfor og vil ta med resultatene og tiltakene fra disse i våre vurderinger når vi beslutter videre tiltak.

Det er opp til den enkelte bonde å sørge for god dyrevelferd for grisen!

Vedlegg: Hva sjekket vi på tilsyn?

1.Liggeplass

(Forskrift om hold av svin § 8) Svin skal ha adgang til en bekvem, tørr, ren og trekkfri liggeplass med passe temperatur. Dyra skal kunne legge seg, hvile og reise seg normalt. Det skal være plass til at alle grisene kan ligge på liggeplassen samtidig. Liggeplassen skal ha tett gulv. Dette er viktig for å sikre god velferd og hindre slåssing og halebiting.

Griser liker å ligge inntil hverandre. Hvor tett de ligger er avhengig av romtemperaturen. Hvis det er for kaldt ligger grisene nærmest oppå hverandre. På liggeplassen må det være plass til at alle kan ligge i sideleie.

Grisene på bildet hadde nok liggeplass.

2.Sykebinger

(Forskrift om hold av svin § 8). Svin som nylig har blitt angrepet av andre svin, og svin som er syke eller skadet, skal oppstalles midlertidig i individuelle binger eller mindre grupper når hensynet til dyrevelferd tilsier dette. Det er viktig at syke griser isoleres og at de derfor ikke lider unødig på grunn av stress, mobbing, tråkking og biting fra andre griser. Sykebingen skal være rein, lun og trekkfri. Liggeunderlaget skal være mykt. Ekstra gode forhold for den syke grisen er viktig for at den skal kunne bli frisk.

3.Lysforhold

(Forskrift om hold av svin § 14) Gris trenger en naturlig døgnrytme med godt lys, inkludert dagslys på dagtid, for å sikre god helse og velferd. Kroppen trenger bl.a. lys for å produsere stoffer som er viktig for et godt immunforsvar og trivsel for grisen.

4.Tilsyn med dyr

(Forskrift om hold av svin § 17). Svin skal ha daglig tilsyn. Det er krav om hyppigere tilsyn for nyfødte, sjuke, skadde og høgdrektige dyr. Dyra skal gis godt og regelmessig stell. Godt tilsyn er viktig for å oppdage eventuelt sjuke eller skada griser så raskt som mulig.

Ved godt tilsyn kan man også tidlig se signaler på om halebiting er i ferd med å utvikle seg og dermed sette i verk nødvendige tiltak.

Det er viktig å se på grisens egne signaler. Er den kvikk og oppmerksom og med fin krøll på halen? Det er et godt tegn på trivsel.

5. Behandling av syke og skadde dyr

(Forskrift om svin § 18). Syke og skadde griser skal straks behandles på forsvarlig måte. Ved behov skal veterinær kontaktes. Når det er nødvendig, skal syke og skadde dyr isoleres i sykebinge med tørr og myk liggeplass. Griser skal avlives, dersom det ikke er dyrevelferdsmessig forsvarlig å holde dem i live. Svin føler smerte i samme grad som mennesker. Det er derfor svært viktig for dyrevelferden at syke griser blir tatt godt hånd om.

Grisen på bildet har et blodig, åpent sår. Dette er et alvorlig tilfelle av halebiting. Grisen skulle ha vært satt i en sykebinge og fått nødvendig behandling eller vært avlivet.

6. Dokumentasjon

(Forskrift om velferd for produksjonsdyr § 6). Det er et klart krav til hold av produksjonsdyr og for å kunne sende dyr til slakt, at all medisinsk behandling skal kunne dokumenteres. Det er også et viktig ledd for å sikre god dyrevelferd, at produsenten har oversikt over dyr som trenger behandling og dyr som dør.

7. Forebyggende helsearbeid

(Forskrift om hold av svin § 19). Alle besetninger skal ha rutiner for forebyggende helsearbeid. Dette er viktig for å komme tidlig i gang ved ulike besetningsproblemer som halebiting, leddbetennelser osv.

8. Reinhold

(Forskrift om hold av svin § 20). Grisene skal være reine. Godt reinhold er en viktig forutsetning for god dyrevelferd, dyrehelse, hygienisk slaktning og trygg mat.

Bildet illustrerer et eksempel på for dårlig reinhold med mye møkk i bingen og med skitne griser.

9. Rotemateriale

(Forskrift om hold av svin § 21). Griser roter for å finne fôr og for å undersøke omgivelsene. Griser roter selv om de ikke er sultne. Rotemateriale reduserer forekomsten av unormal atferd, som halebiting. Effekten av rotematerialet er avhengig av hva grisen tilbys som rotemateriale. Jo mere variert, jo mere spiselig, jo mere det kan tygges og forandres på, jo større effekt. Rotemateriale reduserer stress hos grisen. Rotemateriale gir en friskere og triveligere gris.

I løpet av tilsynskampanjen ga Mattilsynets hovedkontor ut en veileder om rotemateriale. En slik veileder hjelper både bonden og inspektørene i å vurdere hvilken type rotemateriale som er egnet og mengden som må brukes.

Et egnet rotemateriale som kan brukes alene er halm, høy og ensilasje. Kjettinger og plastleketøy er ikke egnet som rotemateriale, men kan tilbys som aktivitet utenom.

Nedenfor er et eksempel på hvordan vi vurderer type og mengde rotemateriale som tilbys. Hvor ofte det tildeles har også betydning. Likevel må vi først og fremst se på grisen for å finne ut om den har nok rotemateriale. Dersom det er halebiting i en bing, må det gis mer enn det vi ser på bildet angitt som tilstrekkelig. Eventuelt gi hyppigere eller mer variert rotemateriale. Dette må bonden følge med på ved å daglig studere om grisene er fornøyd. Holder grisen på med rotematerialet eller holder den på med innredning eller hverandre? Det siste er et tegn på at grisen trenger mer egnet rotemateriale.

Eksempler på vurdering av rotmateriale i binger

0: Utilstrekkelig mengde rotmateriale (for lite, eller ingenting):

1: Tilstrekkelig mengde, men ikke optimal type/kombinasjon (dvs. rotmateriale er ikke spiselig eller deformerbart, f. eks. bare spon):

2: Tilstrekkelig mengde, og optimal type/kombinasjon (dvs. rotmateriale inneholder noe spiselig og deformerbart som f. eks. halm, høy, silo, visse typer pellets.)

10.Fôr

(Forskrift om hold av svin § 22). God tilgang til fôr er viktig for å sikre at alle grisene får ernæringsmessig og riktig mengde fôr og vokser jevnt. Griser er flokkdyr og liker å gjøre ting samtidig. Derfor er det viktig at flere kan ete samtidig. Kamp om maten eller for dårlig fôrtilgang kan også gi halebiting.

I en grisebinge er det ingen køkultur, men den sterkestes rett som gjelder. Derfor er det viktig med nok eteplasser til alle. Det må også være nok drikkepunkter, slik at alle grisene lett kan drikke seg utørste.

11.Vann

(Forskrift om hold av svin § 22). Alle svin skal til enhver tid ha tilgang på tilstrekkelige mengder drikkevann av akseptabel bakteriologisk og kjemisk kvalitet. Automatiske innretninger for tildeling av fôr og vann skal kontrolleres daglig. Dårlig vanntilgang er også en vanlig årsak til halebiting.

12.Krav om bedøving

(1099/2009 art 4 bedøvingsmetoder). Alle som avliver dyr skal ha nødvendig kompetanse til å gjøre dette på en forsvarlig måte som medfører minst mulig stress, frykt og smerte hos dyret. Bruk av boltepestol er kun godkjent til bedøving. Gris kan komme til bevissthet igjen dersom de ikke avbløs.

13.Avblødning ved avlivning

(Forskrift om avlivning av dyr § 20). Dyr som avlives utenfor slakteri skal avbløs før videre behandling av dyret/skrotten. Alle skal ha gode rutiner for korrekt metode for avblødning.